

операції «посадка овочів» рівень механізації знизився за вищезгаданий період з 70 до 20%, по «збиранню овочів» - з 8 до 1%, «збиранню картоплі» - із 30 до 0%.

У цілому в області за зазначений період внаслідок скорочення чисельності машино-тракторного парку обсяг енергетичних потужностей у сільськогосподарських підприємствах скоротився в 1,66 рази, у тому числі по тракторних двигунах, що є основним джерелом енергетики в рослинництві - у 1,5 рази. Усього в сільськогосподарських підприємствах області на початок 1999 року зосереджено в розрахунку на середньорічного робітника 54 к. с., на 100 га сільгоспугідь - 244,9 к.с.

Сільське господарство області несе великі з кожним днем зростаючі збитки від невиконання, невчасного та неякісного виконання механізованих сільськогосподарських робіт, і отже від неприпустимо високих утрат та зниження якості продукції. Так, виробництво валової продукції в області скоротилося за період із 1991 по 1998 роки на 49%, продуктивність праці - на 43,2%, урожайність зернових - на 19,8% і склала 20,7 ц/га. Скоротилися площі посівів. Питома вага збиткових підприємств у 1998 році склала 89,4%.

З метою рішення проблеми технічної забезпеченості в області стали створюватися машино-технологічні станції (МТС). На даному етапі - це найбільш раціональний шлях використання наявного МТП і запобігання розпилення засобів державної підтримки, що спрямовуються для закупівлі техніки для села. Важливим чинником, що збільшує актуальність організації таких структур, є реорганізація КСП, радгоспів, утворення великої кількості фермерських та інших господарств, найчастіше позбавлених сільськогосподарських машин і транспорту.

УДК 338.43633/65

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ - ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.В.ВОРОНЯНСЬКА – ст. викладач, Таврійська державна агротехнічна академія

Спеціалізації виробництва є одним із чинників, що не потребує великих капітальних вкладень, але істотно впливає на ефективність використання, уже наявних, матеріальних і трудових ресурсів. Тому в господарствах із високим рівнем спеціалізації, що

займаються виробництвом зернових культур, найбільше ефективно використовуюється сільськогосподарська техніка, матеріальні і трудові ресурси, є більше можливостей для впровадження досягнень науки і передової практики.

У 1990-98 роках основними землекористувачами області залишалися великі господарства зерно-м'ясо-молочного напрямку. Розміри посівів зернових культур у них коливаються від 651,3 до 876 тис. га. Причому, в останні роки намітився істотний ріст площ під ними, що вплинуло на зміну структури загальної посівної площі, як у Запорізькій області, так і в цілому по країні (табл. 1).

Таблиця 1 - Структура посівних площ (усі категорії господарств) %

Види площ	Україна				Запорізька область			
	1990	1996	1997	1998	1990	1996	1997	1998
Зернові культури	45,0	44,1	49,7	47,6	46,9	41,7	54,1	49,1
Кормові культури	11,6	12,1	11,0	13,1	36,6	36,5	25,5	24,6
Технічні культури	37,0	36,7	32,1	32,1	12,1	16,4	14,9	21,3
Інші культури	6,4	7,1	7,2	7,2	4,4	5,4	5,5	5,0

При цьому в Україні збільшення посівних площ під зерновими культурами відбулося за рахунок скорочення посівів під технічними культурами, у Запорізькій області - за рахунок скорочення посівів кормових культур. Грунтово-кліматичні умови нашої області дозволяють товаровиробникам виробляти практично всі сільськогосподарські культури з високим рівнем врожайності і високою вигодою для себе, що є її великою перевагою, особливо в умовах ринку, коли виробництво продукції повинно відповідати попиту на неї. У цих умовах питання спеціалізації набувають особливої важливості для сільськогосподарських товаровиробників, тим більше, що основні показники ефективності виробництва продукції рослинництва, і, у тому числі, зерна, за останні роки погіршилися (табл. 2).

Таблиця 2 - Урожайність (ц/га) і рівень рентабельності (%) виробництва основних сільськогосподарських культур по Запорізькій області

Види культур	1990		1991-1995		1996-1998	
	урожай- жай- ність	рівень ре- нтабель- ності	урожай- жай- ність	рівень ре- нтабель- ності	урожай- жай- ність	рівень ре- нтабе- льності
Зернові	39,0	192,3	26,0	247,1	19,0	19,8
Соняшник	15,7	253,9	12,6	474,6	12,0	49,2
Овочі відкри- того ґрунту	136,4	36,4	108,3	49,9	85,1	-38,2

Слід зазначити, що поглиблення спеціалізації на вирощуванні зернових культур веде до росту урожайності зернових культур, рівня рентабельності і зниженню собівартості. (табл. 3).

Таблиця 3 - Вплив розмірів виробництва зерна на економічну ефективність його виробництва в 1998 році

	Групи господарств по обсягу виробництва зерна, ц				
	до 20000	від 20000 до 30000	від 30000 до 40000	від 40000 до 50000	понад 50000
Кількість госпо- дарств	21	20	11	8	14
Виробництво зе- рна в середньому на 1 господарст- во, ц	13527	25882	34043	45701	64843
Посівні площі зе- рнових культур в середньому на господарство, га	1134	1561	1726	2215	2940
Урожайність, ц/га	11,92	16,58	19,72	20,63	22,05
Собівартість 1 ц зерна, грн.	16,35	13,79	13,21	12,86	11,87
Рівень рентабе- льності, %	-16,4	0,2	5,1	9,7	21,8

Групувальна таблиця, розрахована для 74 господарств трьох районів півдня області, показала, що виробництво зерна в невеликих обсягах характеризується більш низькими економічними показниками. Таким чином, збільшення розмірів виробництва зерна позитивно позначається на розвитку галузі, сприяє підвищенню його ефективності, що необхідно враховувати при рішенні питань реорганізації сільськогосподарських підприємств, у результаті якої

відбувається їхнє розукрупнення й утворення нових, більш дрібних по масштабах формувань, а також фермерських господарств.

У умовах степової зони півдня України, де під виробництво зерна виділені значні площі, пріоритетним, на нашу думку, повинне бути велике за обсягом виробництво, тому що обробляти зерно дрібним господарствам поодиноці складно, і вони й не зможуть досягти рівня виробництва передових великих господарств (табл. 4).

Урожайність зернових культур у фермерських господарствах, як України, так і Запорізької області нижче протягом всього аналізованого періоду. У окремі роки ця різниця складала 9,8 ц/га.

Таблиця 4 – Урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах України і Запорізької області, ц/га

Категорії господарств	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1998 в % к 1993
Всі категорії господарств України	32,1	26,8	24,3	19,6	24,5	20,8	64,8
в т.ч. фермерські господарства	23,5	17,5	14,7	11,6	15,7	13,1	55,7
в % до всіх категорій господарств	73,2	65,3	60,5	59,2	64,1	63,0	*
Всі категорії господарств Запорізької області	27,1	25,4	21,5	16,2	24,2	20,6	76,0
в т.ч. фермерські господарства	19,6	16,0	11,7	8,8	14,4	14,7	75,0
в % до всіх категорій господарств	72,3	63,0	54,4	54,3	59,5	71,4	*

Підвищення ефективності використання землі потребує дотримання правильної системи землеробства. У сучасних умовах для господарств Запорізької області, що займаються виробництвом зерна, науково обґрунтованими є зернопропашні сівозміни, що мають насиченість зерновими культурами 55 - 60 % (з них 35% озимої пшениці, 25% ярових колосових культур і кукурудзи), а площі чорних і зайнятих парів - до 15 %, інші використовуються під кормові, технічні і частково під овочеві культури.

У господарствах Запорізької області, що займаються виробництвом зерна, раціональні сівозміни введені ще не цілком, а уже введені залишаються не в достатньому ступені освоєними. Основною причиною цього є існуюче протиріччя між показниками запроєктованої схеми польової сівозміни і фактично сформованими

структурами посівних площ сільськогосподарських культур. Фактично питома вага зернових складає від 42 до 55 %, 58 - 45 % - під іншими культурами, в окремих господарствах це співвідношення складає 67 і 33 %. Отже, не у всіх господарствах області є умови для впровадження нової схеми сівозмін.

Поліпшення економічних показників зернової галузі неможливо без використання всіх чинників інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. І одним із найважливіших чинників інтенсифікації є використання нових засобів механізації. У умовах дрібнотоварного виробництва неможливо забезпечити повне сезонне навантаження на енергоємну техніку. Крім того, вартість її така, що одному фермеру придбати її не під силу. Цей факт є ще одним вагомим аргументом на користь великого товарного виробництва зерна.

УДК [631.155.2:658.8] :634

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ У САДІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.О.БОЛТЯНСЬКА – аспірант, Таврійська державна агротехнічна академія

Запорізька область належить до числа головних садівничих регіонів України. Проте, в останні 10 років у садівництві області відбулися істотні зміни. Різьке зниження попиту на плодіву продукцію по причині низької платоспроможності населення, розширення реалізації імпоротної продукції призвели до того, що господарствам стало не вигідно займатися виробництвом і реалізацією плодів. Одна з високорентабельних галузей сільського господарства, насамперед за рахунок високих закупівельних цін на плоди і широкий ринок збуту в Росії, Білорусії, країнах Прибалтики, плодівництва стало збитковим навіть у спеціалізованих господарствах.

Спеціалізовані садівничі господарства мають значні переваги перед багатогалузевими (чітка технологія виробництва плодів, наявність бази збереження і переробки продукції, а також більш висока кваліфікація робітників).

Економічна ефективність садівництва в значній мірі залежить від рівня спеціалізації господарства (таблиця 1).